

Былае так, што чалавек дру-
жыце на працягу некалькіх гадоў
вершы, чытае іх і нічога пэна-
нага сказаць не можа. А пра-
чытае запар тры вершы — у
ніз, — і яны адкрываюцца.
Мне здаецца, што цікавага паэ-
та-лірыка адкрыў нам першы
зборнік вершаў Генадзі Кляўко
«Абветраныя далёкія».

Друкаваць вершы Г. Кляўко
таму больш дасягнуў гадоў таму
назад. Лірычна-ціплы творы
маладога паэта прыцягваюць ува-
гу чытача. Аднак тое, што Г.
Кляўко друкаваў паэзію, пра-
ходзіла няякім непрыкметна. Вы-
хад яго кнігі зацягнуўся...

Перачытваючы ў зборніку
некаторыя ранейшыя вершы,
выразна заўважаш іх слабас-
ці. Лірызм іх некалькіх паэма-
ці, паэмаў і неспраможнасці,
індывідуальны аднак.

У адным з ранніх вершаў
Г. Кляўко пісаў:

Сталічы, жылішчы,
ліццёварковы,
быў дом пабудаваны
Датэрымова.

І гэты дом засланяў у вершы
чалавека — і таго, які ўжо бу-
даваў, і таго, які аб ім пісаў.
За такім вытворчым тэмай у
вершы «Агі дружбы» таксама
не знойдзеш канкрэтных ча-
лавец перажыванняў, без якіх
паэзія немагчыма. Ганім вер-
шам Г. Кляўко часта брама і
арыгінальнага погляду на свет,
і свайго падыому да таго, і
арыялі маляўніцтва («Равесні-
кам», «Году міру»).

Але было ў іх і тое, што
прадзвігнула сямейныя ры-
сы лепшых вершаў паэта, і перш
за ўсё — імкненне паэта да
таго канкрэтна-рэальнага во-
браза, за якім адчуваецца і не-
шта большае, шырэйшае, чым
тое, што канкрэтна нясе да-
лекар. «Маўклівыя сцяжкі»,
даць яму адчуць, што ж ха-
ваецца за іх маўклівымі, ад-
чуць праз падтэкст, праз тое,
што лаводзе асацыяцый, выклі-
кавых канкрэтна-вообразнай а-
сновы верша, само павінна
прысці да чытача, — у гэтым
і выявілася першая асаблівасць
пошукаў маладога паэта. Друг-
а іх асаблівасць была звязана
з імкненнем — а ўлюбёнасцю па-
та, калі можа так сказаць, у
баландна-лірычную стылю. Ха-

Генадзі Кляўко. «Абветраныя да-
лёкія». Вершы. Дзяржаўнае вы-
давецтва БССР. Мінск, 1962.

У Дзяржаўным выдавецтве БССР выходзіць кніжка для дзяцей «Дзіўныя прыгоды» Ул. Ду-
боўкі. Малючкі да кнігі зрабіў мастак М. Карпенка. Публікуем некаторыя з малюнкаў.

— Дурная, дык будзеш кры-
чаш. Той жа не прыдзе. Той жа
ворат на роўна. А я каб не
кватэры не буду выкідаць. Я
табе ўсё, усё зраблю. Толькі...
Ад злосці ў чалавека, ма-
быць, прыбавляецца сілы. Яна
гэтак круцілася, што Кудік
пляскаў па падлогу і, мусціць,
балюча вышэў, бо аж заруў.
А яна, як апантаная, скапіла
даўчаты накіп і надале яму
на галаву. З залітымі залі-
шанымі вачымі ён кінуўся на яе
з кулакамі. Можа б, ён і вы-
скачыў, калі б у гэты момант не
уцягла ў пакой яго жонка. Яна
німа не магла ўмяніць, што тут
адбылося. Але ў наступны момант
яна давала яму грывакоў
між плеч, ляміла апліваўкі, кры-
чучы:

— Аблеўці, пархаты чорт.
Бач, ты яго, Ой, вей, што гэта
дзецца на белым свеце.
Праз усю ноч на гаспадары-
аў палавіне не сціхалі скаркі і
калатня.

А яна ўсю тую ноч прапла-
кала ад паняверкі, ад знявагі,
ад крыўды.

Праз два дні Кудік расчу-
ваўся, каб шукала сабе ка-
вару.

Зайшла і гаспадыня. Яна
доўга мыяла губамі, божыла,
крыўляла, нібы ад болю.
— Ой, вей, свет ціпер на-
стаў. Хіба ж мне нас не шкода
з гэтымі дзецьмі. Але ж і сабе
яшчэ больш шкода. Вы ж ве-
даеце, пани мая, што вэш...
І нічога пра яе не скажу, бо не
ведаю. Але ж дзіцерамнім сьве-
там...

Утрапена вірнула на гаспа-
дыню, быццам бачыла і чула яе
ўпершыню.

— Свет ціпер такі... Ска-
жучы: «Кудік, ты каго прыгрэў
пад сваім бокам? Жонку вора-
га?» Па мне, дык няхай бы
дзеткі ваты жылі тут. Няхай
бы і ты тым часам. Але ж баць-
ка ты парываеш. Ён жа баць-
ка, што кажуць. Хто б гэта мог
даўжэцца? Ён у сваёй дур-
нае галаве носіць?

— Навошта яны мне ўсё гэта
кажаць?
— А мая казана на тое, каб
вы дзе яго прыстанку шукалі
сабе. Няможна больш у нас.
Нам самім гэты пакой во як
патрэбен. Браценік мой пры-
ждзе.

Яна з першага слова зразу-
мела, чаго хоча гаспадыня. Ад-
наго яна не магла зразумець,
умяніць, што ёй самой рабіць,
куды падацца.

Праз кожны дзень беганіны па
гораду яна ўсё такі знайшла
прытулак у старой, яшчэ баць-
кавай азнамай, хворай на сухо-
ты жаячыні, якая жыла адна-
адзінусянька ў маленькім па-
койчыку на ўсходняй горада.
Мо таму, што жанчына надобна
збралася раскашавацца на гэ-
тым белым свеце, яна нікога і
нічога не баялася. Старая, ня-
могла, яна нават памагла пера-
несці сям'я-такія шукіны. Ша-
фу, стол, калана — усё прадан-
і ўзапасці трохі грошай на зі-
му.

І от вясна. Праўда, не вельмі
цёпла. Але ж вясна. На вулі-
чных прыскадах прышчэпацца
пушышкі. Вось-вось выключу-
цца, як тыя тутантанкі, першыя
лісткі. Сонца, як толькі вы-
грабачае а-а хмар, дык прыгра-
вае шітаванне такі. Можна бы-
ло б сцінуць і шубку гэтую.
Але ж няма нічога ішага. Яна
ідзе па пантэрыянаў Савецкай
вуліцы. Людзі на яе глядзяць
мо таму, што яна ў гэтай неад-
разнай шубцы на не таму,
што нешта вельмі пра яе тэма.
Усе ведаюць, адна яна нічога.
Ёй становіцца страшна. А мо
та ўжо і на свеце няма? Мо
людзі гэты і ведаюць, але не хо-
чэць казаць. Шукала вачыма
хоць каго знаёмага і ні на го-
ра не натрапіла. Вышчам у гора-
дзе людзі памыляліся. Быццам
ты, хто жыў тут да тае стра-
шэннай вясны, ужо зусім і не
стала. А гэты, каго яна ба-
чыць, зусім не такі. Усе не-
куды бачуць, некуды спяшучы.
Не чуваць ні смеху, нічога.
І раптам заду рогат, як у ро-
гав. Дзяўчына, вірнула. Дзе гэ-
та ж той, заблыта прызвічана.
Дзе гэты ж той, што часта за-
ходзіў да іх, як дадому. Заўсё-
ды намяў, каб яна збегала ў
магасін па гаршчок, бо ў яго ў
роце перасыхала. Апошні раз ён
быў мо за які тыдзень перад
тым, як ён задырваўся. Прынес-
нейні часопіс і пляшчу гарэлкі.
Пакуль яна шукала якой заку-
сы, ён усё чытаў і чытаў мужу.
Крацікам вуха чула і яна... Дзі-

ва дый годзе: а ўсё гэта, што
ён чытаў, запаміналіся адно:
«Макошынскія аматары». От
яна, сямейны тэма, прызвіч-
на чалавеча нават заблыта, а
гэтыя «Макошынскія аматары»
запачліся да памяці, як за кру-
чок.

Басавіты рогат параўнаўся
ўжо з ёю. Яна знарок павярну-
лася і кінула ў вочы чалаве-
ка. Ён кінуў позірк на яе. Ро-
гат іх абарваўся і мужчына
хутэй захапіўся, баяліва азіра-
ючыся. Неўзабаве ён і зусім
згубіўся ў вулічным віры. А ёй
стала страшна. Страшна ад асі-
лоты. Ніхто не жае хоча пазна-
ваць. Ніхто з ёю не хоча віта-
цца. Страшна яшчэ і таму, што
яе ўручэнне ўручэнне мале-
ла: яны ўсё ведаюць пра яе му-
жа, ведаюць нешта жалівае,
адна яна нічога не ведае. Як
яна і гушыла слёз, мімаволі
яны накіпалі, і яна ледзь ба-
чыла перад сабою сцяжку. Не-
хта яе штурхнуў і не папрасіў
прабачэння, а ёй здалася, што
гэта знарок, што яе наўрад ці
лічыць ужо за чалавеча.

Часта толькі не малывала яе
хваравітае ўдурленне. А людзі
былі, як людзі: кожны несе свой
кляпач, сваю радасць, а мо і
сваё скуру. Таму яны наўрад
ці і бачылі яе, і калі толькі то-
і звартаў на яе ўвагу, дык ма-
быць, толькі таму, што яна ў
гэты вясновы дзень была ў не-
дарэчнай сваёй шубцы. А яна,
як тая кропля, лілася і лілася ў
людскім патоку, добра не ве-
даючы, куды вынесе яе гэты
патак. Апамяталася толькі, як
апынулася на скверку супраць
таго дома. Хацела прарвацца ў
спрадына дома, але варты, як
і заўсёды, не пусцілі. І вось
яна зноў на ледзяной вуліцы, як
у мушкетэра. Ахураў, мабыць,
кончылася змея на фабрыках
завадаў, бо людзей, які маку на-
сыпана і раптам:

— Гэта вы? Добры дзень!
Азірнулася на прытаніне і
сумелася на ўвесь голас адка-
заць на яго. «Добры дзень» яна
прапаштала так, што, можа, ён
і не пачуў. А ён ужо ідзе по-
плеч і пытае:
— Ну, як вы што-небудзь
ведаеце пра яго?
— Нічогасенкі, як скрозь
зямлю прайшліся.

— Не журчыцеся, духам не
падаеце, гэты будзе добра.
Ён нават узяў яе пад руку і,
цігнучы крок, еўцяўка, спла-
даў, абназдаваў. Яна добра ве-
дала гэтага чалавека. Ён часта
быў у іх. Муж нават тэксты
песень пісаў для яго. Прыгта-
ваеца, як муж мудраваў над
радзямі, а ён забавляўся з до-
чкамі: становіўся рачкі, а яны на
ім ездзілі, як на кані. Раска-
ваў ім казку пра дзеда-губае-
да. І малыя інакш і не звалі
яго, як дзеда-губаеда.

Яні гэта добра, які явёлы
ўстаілі. А ціпер што? От ён
ідзе поруч і, чытаючы пра му-
жа, не называе яго ні ім, ні
прывішча. Мабыць, бацька? Ён
жа член партыі. Здазілася ад-
наму: як гэта ён так доўга ідзе
з ёй пад руку. Праўда, ён азі-
раецца па баках, але ж ідзе. І
ёй ужо самой не хочацца, каб
ён ішоў. Пацаў дапытывацца пра
дзяцей, пра тое, чым і яна
гадуе іх. Нічога не магла адка-
заць на яго распыты: нешта пе-
расла ў горле і яна маўчыць.
Ён гаварыў, а яна маўчала і шу-
кала ўдзёў і яго словах. Гэта
даўдзіла да вуліцы, дзе ёй тут
трэ было паварочаць.

Каб у яе хапіла сілы, каб яна
магла адважыцца, яна папрасі-
ла б яго хоць чым-кальва па-
магчы — не так ёй, як дзецям.
Ужо кожны часу яны на адной
скрынацы сядзелі. Яна не
магла на іх глядзець — сэрца
крыўна абліваўся. Спыніліся
на самай паваротцы. Яна ўжо
хацела падаць яму руку для
развітання, але яго правае
рука было занята: даставала нешта
з патайной кішэні піжамы. Вы-
нуў скураныя складаны партма-
нэт. Газарнуў яго, як кніжку,
і дастаў у ёй, што ён быў тры
рукоўныя паперкі. Саромеючыся,
быццам ён у чым вынаваў бы
перад ёю, працігнуў ёй тры тры
рукоўныя паперкі і прамовіў:

— Даручце, што так доўга
не аддаваў пазначанага. Гэды
два таму назад я пазычаў у
яго. У адной кампаніі быў.
А яна не ведала, што рабіць:
браць гэтыя грошы ці не. Веда-
ла, што муж яе не пазычаў яму
грошай. Грошай у іх не вельмі
было, і калі б ён толькі пазы-
чыў каму, то яна б ведала.
— Бярэце, бярэце, — на-
стойліва прашаваў ён. — Яшчэ

раз прабачце, што так доўга не
аддаваў. Я, праўду сказаць, дык
і забываў на іх, а от нас уле-
дзёў, дык і ўспомніў. Ёсць жа
такія людзі, што пазычаны не
забудуцца, а аддаць абавязкова
забудуцца. Вось і я, мабыць, з
таго дзесятка.

Яна ведала: ён клепае на ся-
бе, што ён «з таго дзесятка».
Ведала, што ён проста пахкада-
ваў яе, дзяцель, і каб хоць была
якая змога, яна б адмовілася ад
гэтай вялікадушной міласціні.
Ён жа, баччы, не ваганні, зат-
кнуў за кресьце шубкі тры тры
рукоўныя паперкі і заспа-
чына развітвацца.

— Прабачце, яшчэ раз да-
ручыце маю забаву-чэсць. Калі
што яно, дык не забавіцеся,
што я жыў на свеце, — сна-
ваў і хуценька засіраў у другі
бок.

Збянтэжана, разгубленая, як
чым напружана, яна заста-
лася на паваротцы вуліцы. Ру-
ка міжволі скапілася за тры тры
рукоўныя паперкі. Праз ней-
кае імкненне яна ўжо не ішла, а
ляцела дадому да дзяцей. У яе
была поўная надзея, што яна
ціпер іх пакарыць. Па дарозе
нават думала купіла. Гарачы
соруку адхінула ад таўра, і
ёй стала добра-добра, што ёсць
на свеце такі людзі. Вірнула
ся ўзвучэнска, што і муж яе
такі ж добры, як і гэты ча-
лавек, што ён і ў чым не азнава-
ва. Бач жа, сабра верыць яму,
спадзяецца на яго. Упершыню
за ўсё гэтыя месяцы паняверкі
да яе вярнулася адчуванне, што
муж прыдзе, вернецца, што
яны будуць яшчэ хораша і ча-
сціва жыць. І дзеці іх выра-
стаюць, падмываюцца да сонца, і на
іх дарозе не будзе хмар, не бу-
дзе нічога чужага.

Гэта было даўно. Я не на-
зваў ні імёнаў, ні прывішчаў,
з кім гэта было. Можна, са мною,
можна, з вамі? Можна, з вайпай ці
з майё жонкаю? Але я не магу
не назваць прывішча таго, хто
застаўся сапраўдным чалавекам
і ў той страшнай паняверцы.
Гэта наш кампаніст, мой шчы-
ры сябра, найбачней Рыгор Кан-
станцінавіч Пукст.

Гэта ўсё было даўно. Гэта
было ніколі не паўтарыцца!

16 перасоўных біблі-
тэк працуе ў вёсках Мядзельскага раёна. У вёс-
цы Грыны грамадскім
бібліятэкарам стаў ра-
бочы адрэзаў Бяслей-
гастэхнікі Сцяпан Дзяр-
кач, у Навасёлках — ву-
чэніца 10-га класа Валя
Берняковіч, у Некасе-
цку — адміністрацыйнік
Леанід Верабей, у вёсцы
Скорды — шафёр Маі-
сей Мацюшонка. Гэта
ініцыятыўны, старанны
люды. «Перасоўныя» тэ-
ба своечасова забяспе-
чыць літаратурай і за-
дачы перасоўнага
раёнаў бібліятэкі Еліза-
віці Місун абдое пра-
то, каб своечасова па-
дабраць усе заказаныя
кнігі. Чытачы з далёкіх
вёсак удзячны ім.

Фота Ул. КРУКА.

ПАГРАНІЧНЫМІ СЦЕЖКАМІ

На кніжных паліцах клядаўна
паўстаў зборнік вершаў Міхаі-
ла Плотнікава. М. Плотнікаў —
папулярны паэтычны прафесій-
ны савецкі афіцэр.

У невялікай прадмове да
кніжкі аўтар піша: «Цяжка, на-
ват, па-мойму, неапамятава пера-
казаць змест вершаў: яны самі
за сабе павінны гаварыць».

Я а дзяцінства любіў за-
лежы колер. Гэта колер вясны,
колер лясю. Дзе парадніў мяне
з ім на доўгія гады. Я стаў па-
гранічнікам. Наўра горадско
залежы пацук.

Правілы вучыльнага руху над-
звычай строгія: залены колер
— шлях адкрыты! Наш залены
колер азначае — шлях ворагам
пераз сяважыні рубяж за-
крыты!

Зборнік «Пагранічныя сцяж-
кі» — гэта песня войнаў у за-
лежных шляхах, вярным сь-
нам нашай Радзімы.

Гэтыя словы добра вызнача-
юць змест кніжкі і яе ідэйную
накіраванасць. М. Плотнікаў
прысвечаны вершы сваім баявым
сябрам, паэтычнае являе буд-
ні пагранічніка. Голас яго гу-
чыць пераконаўча і натуральна.
Плотнікаў-паэт зліваецца ў ад-
но з Плотнікава-салдатам, для
якога верная служба Айчыне
яго сама па сабе з'яўляецца
паэзіяй. Недарэмна ён прау-
ноўвае сваю літаратурную
творчасць з працай следчыта
тэгі. У вершы «Следчыты»
мы чытаем:

Звезда далёкай
Горы самовіты. —
Навостры востры
Славаміты пошты.
Я тое сёння,
Кань востры,
Іду, глядзі
Потаннае прыты.

Але вершы М. Плотнікава —
гэта не толькі «песня войнаў у
залежных шляхах». Паэт не
забывае, што ў шыньне пагра-
нічна апраўты савецкі ча-
лавек, які будзе свецлае ка-

Міхаіл Плотнікаў. «Пагранічныя
сцяжкі». Вершы. На рускай мове.
Дзяржаўнае, выдавецтва БССР,
Мінск, 1962.

муністычнае заўтра, змагацца
за тое, каб ёсць было ў све-
це правіны. Таму вершы яго
гучаць агульналюдскія, напоў-
нены рэальна быццём, шчы-
рым служэннем народу, лю-
дзям. Імёна ў гэтым і ба-
чыць лірычны герой вершаў
М. Плотнікава мэту і сэнс жы-
цця. Харатэрысты ў гэтых адно-
сінах з'яўляецца верш «Пагра-
нічныя сцяжкі»:

Шёл за сонцам, спешыў за
ветрам
По горам і по снежным скалам.
Не счытаў я ў пукі кілометраў,
Мне казалася, не маю і мало...

Харотэрыстычныя тэмы.
Напоўненыя патым гораў.
Не ўстаку по ным і топаць
С боевымі дружкамі рядом.

Вершы М. Плотнікава пра-
сцягваюць гарачай любоўю да
сваіх таварышчай-пагранічнаў.
Пачуццё калектывізму, тавары-
скай узаемадапамогі, «пацукі-
локай» які кажуць ваяніны, пі-
колі не паніда паэта-патрыёта
(вершы «Пуда-дрэў», «На За-
ходнім пункце», «Радавы Ва-
чароў» і інш.).

Аўтар піша аб тым, што до-
бра ведае, што перажыві і адчу-
на на сваім вопыце. Адсюль жы-
цёвая верагоднасць і свежасць
фарбаў і дэталей. Нават сла-
нечнік у яго

Стоит на посту у околицы
И исправна, как у солдате,
Недаром равнение на солнце
Он дершит с утра до заката.

Ноч у М. Плотнікава з'яе
«металічны звезд», «поблкі
прапосціна, «задаеца халодныя
грані штыка», «ветер в три
пальца святости». Гэта — па-
этычнае знаходкі паэта. Яны не
адзінаковы. Як жыццё ўстае
перад вачыма чытача «Салама-
лык — высокая гора», якая
«белоснежною чалмой сверкает
на юру, снимает позднею порой
из трав чадру...» У звычайнай
кроплі паэт заўважае «белых
женок лить», у лётных зорках
бачыць варты, якія зьявляюцца
«в вечерней дымке з вышны»,
у залёных пагранічым посе-
«строй зеленых фуражек».

Есць у кніжцы «Пагранічныя
сцяжкі» і недахопы. М. Плот-
нікаў часам зліваецца на сцяж-
кі, пратаніцыя другімі, адкрыва-
вае ўжо адкрытае, карыстаецца
«металічным звезд», «поблкі
прапосціна, «задаеца халодныя
грані штыка», «ветер в три
пальца святости». Гэта — па-
этычнае знаходкі паэта. Яны не
адзінаковы. Як жыццё ўстае
перад вачыма чытача «Салама-
лык — высокая гора», якая
«белоснежною чалмой сверкает
на юру, снимает позднею порой
из трав чадру...» У звычайнай
кроплі паэт заўважае «белых
женок лить», у лётных зорках
бачыць варты, якія зьявляюцца
«в вечерней дымке з вышны»,
у залёных пагранічым посе-
«строй зеленых фуражек».

Есць у кніжцы «Пагранічныя
сцяжкі» і недахопы. М. Плот-
нікаў часам зліваецца на сцяж-
кі, пратаніцыя другімі, адкрыва-
вае ўжо адкрытае, карыстаецца
«металічным звезд», «поблкі
прапосціна, «задаеца халодныя
грані штыка», «ветер в три
пальца святости». Гэта — па-
этычнае знаходкі паэта. Яны не
адзінаковы. Як жыццё ўстае
перад вачыма чытача «Салама-
лык — высокая гора», якая
«белоснежною чалмой сверкает
на юру, снимает позднею порой
из трав чадру...» У звычайнай
кроплі паэт заўважае «белых
женок лить», у лётных зорках
бачыць варты, якія зьявляюцца
«в вечерней дымке з вышны»,
у залёных пагранічым посе-
«строй зеленых фуражек».

Пачалася творчая праца.
Амадэ два месяцы стваралі
дзяцельныя скульптурны буст
Маякоўскага. Калі гэты буст выле-
пілі і па выдуках мастакоў
прафесіяналаў, доволі надра-
на.

Добры пачын правялі гра-
мадскія Украіны. Тут распылі
выдаць на грамадскіх асновах
25-томны дзевяці «Гісторыя
гарадоў і сёл Украінскай ССР».
Думаецца, такі дзевяці на на-
шых беларускіх гарадах і вёс-
ках патрэбна выдаць і ў Бе-
ларусі. Узначальніць гэтую справу,
безумоўна, павінна Акадэмія
наук БССР. Што датычыцца
збору неабходных матэрыялаў,
то гэта ўжо справа шырокай
грамадскі. Тым больш, што
такі краязнаўчы матэрыял ужо

сродкамі, якія сталі ўжо паб-
лэчнымі. Можна прыстаць да
прыкладу, такіх радкі: «Учоты-
на речкі вилась», «Гудят про-
вода, как струны», «Был вечер
темный, вечер мгlistный», «и
тропой заветной укою в тем-
ноте идет солдат» і г. д. Паэту
не хапае часам паэтычнай ку-
льтуры.

Увогуле ж зборнік вершаў
М. Плотнікава варты ўвагі чы-
тача. Варты ўжо хаця б таму,
што аўтар кнігі — не паэт-пра-
фесіянал, а сам «воін у зялё-
най шапцы», што вершы яго
ідэю ад жыцця, што яны свід-
даюць высакародныя рысы і
паучыць савецкага чалавека-
патрыёта.

М. РАЖКОУ.

СМЕРЦЬ ЛЕОНА КРУЧКОЎСКАГА

ВАРШАВА, 1 жніўня. (ТАСС).

Агенцыя ТАСС перадае:
Сёння ноччу ў Варшаве памёр
выдатны польскі пісьменнік Леон
Кручкоўскі, аўтар раману «Кар-
дэлія і хам», «Палінава пера-
дзі» і іншых твораў.

Леон Кручкоўскі нарадзіўся ў
1900 годзе. Ён быў членам
з польскім рэвалюцыйным ру-
хам.

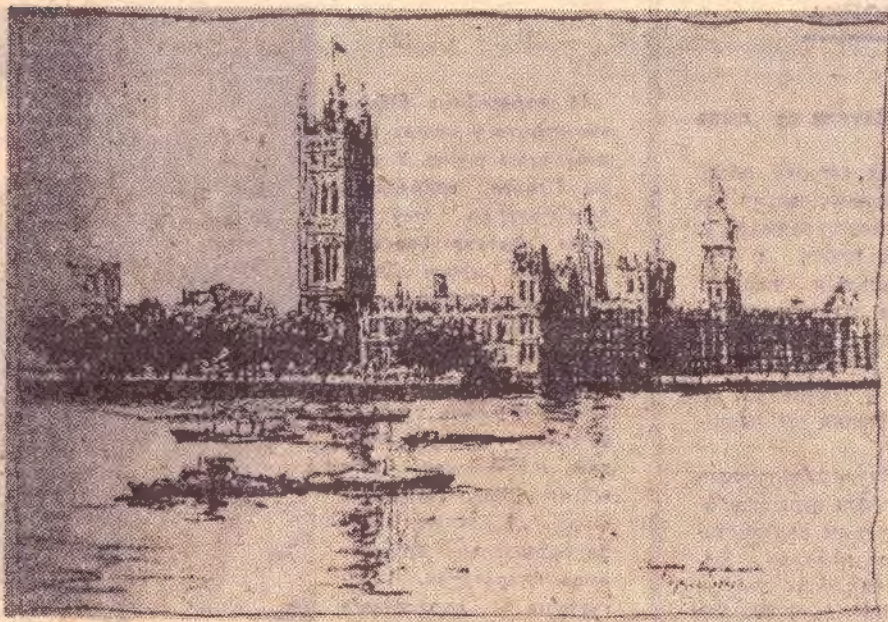
Набыжчы быў членам Цэн-
тральнага Камітэта Польскай аб-
наванай рабочай партыі, членам
Дзяржаўнага савета ПНР.

ПАДЗЯЛЯЕМ СМУТАК ПОЛЬСКИХ СЯБРОЎ

Леон Кручкоўскі — шчыры друг
беларускіх літаратараў, творчы
іх добра ведаў, чытаў іх
нашай рускай. Весте аб смерці
выдатнага майстра слова абы-
лася глыбокім смуткам у сэрцах бе-
ларускіх літаратараў.

Прадзвінуў Саюза пісьменнікаў
БССР накіраваў у Варшаву, Саю-
зу польскіх пісьменнікаў тэлегра-
му наступнага зместу:

«Беларускія пісьменнікі глыбока
смуткуюць з прычыны смерці вы-
датнага польскага

Лондан. Будынак англійскага парламента

Наведанне новай краіны заўсёды абяцае разгарнуць перад чалавекам цікавую, захапляльную старонку.

Сёння ў піку саветскіх турыстаў у пабываў у Англіі. Гэтае павядка з'явілася для мяне імёнамі такіх працягненых старонкі новай кнігі, яна пакінула цікавы ўражанні аб быццё і нормах англійскага народа.

У гэтых невястках я не збіраюся палітычна, эканамічна, культурна, жыццё Англіі, Няхай гэта будзе проста дадаткам да зямель, на яго вуліцах, плошчах, скверах.

«Кутон спікераў» у Гайд-парку.

людных вуліц у натоўпе. На вуліцах горада велікі многа народу, асабліва на цэнтральных — Лікадзілі і Оксфард-стрит.

Англічанкі ў большасці вельмі прыгожыя жанчыны, амаль усе высокія, стройныя, модала і з густым апранутым. Выглядаюць вельмі эрэнтна, быццам сышлі са старонак часопіса мод і ходзяць тут востр перад вамі ў тупельных на «шпільках», з вострымі наскімі. Асабліва выдзяляюцца маладыя жанчыны. Яны зусім не носяць ніякіх галаўных убораў. Валасы так прычэсаны, што атрымліваецца цэлая капа на галаве. Фарбуюцца валасы па ўсё колеры спектру: сіні, зялёны, чырвоны, так што натоўп людзей на вуліцы выглядае вельмі жывапісна. Большасць жанчын ходзяць у штанах самых незвычайных колераў і фасонаў. Твар таксама размаляваны, прычым так, што жыццёвае месца на ім няма. Таму ў большасці сваёй жанчыны, мне здавалася, нагадваюць манекены, што стаюць у шматлікіх вітрынах магазінаў, залітых электрычным святлом.

Мужчыны апрануты амаль так, як і нашы, і мы амаль нічога не адзначаліся па сваёму адзенню ад англійцаў. Ніхто на нас, можна сказаць, не звяртаў увагі. Толькі як пачынаў гаварыць, дык адразу пытаюцца, хто ты. І калі дасведжаюцца, што з Савецкага Саюза, абавязкова завязваюцца гутарка.

Прыгожая, экстрагантная асоба, міс Робіна Стэнберг, ладка багатага камерсанта, якую я маляваў, сказала мне: «Ах, як я мару паехаць у Савецкі Саюз, каб сапраўды пабачыць, уласнай рукою крануцца да жывога камуніста». «Я перад вамі, міс, — адказаў я. — Я камуніст, член партыі, вы можаце да мяне дакрануцца, калі ласка, я дазваляю». «О, гэта мне падабаецца, — адказае міс, — сядзіце ў машыну, я вас пакатаю, пакажу вам Лондан». «Шчыра дзякую, — кажу я, — мы едзем у музей, мала часу. Трэба паспець як мага больш пабачыць Лондан».

Пераглядаючы штогодні дэвіднік па Лондану, я налічыў каля 28 пастаянных мастацкіх выставак, 11 музеяў і незлічоную колькасць рэстаранаў, кавярняў, тэатраў і кіно. Мы, вядомыя, наведвалі толькі найбольш цікавыя месцы, наглядзелі вялікі Брытанскі музей, вясняную выставку сучасных англійскіх мастакоў у галерыі Тэйтгалеры, пабывалі ў Таўэры — цытадэлі англійскіх каралёў. Убачылі шматлікія архітэктурныя помні-

кі, былі ў парламенце, у зале пасяджэнняў, чулі бой гадзінніка Big Ben і зналі Вестмінстэрскага абатца. Бачылі мост праз Цемзу — Таўэрбрыдж. Букінгемскі палац — рэзідэнцыю англійскага каралевы і вельмі цікавы, я сказаў бы, аперэтаный спектакль — змену каралеўскай варты.

Паблукалі мы па лонданскіх вуліцах, у асноўным даволі вузкіх і цесных, залітых агнямі вітрын і крыклівых рэклам, якія запрашаюць вас купіць, купіць і яшчэ раз купіць усе, пачынаючы ад гумкі для жавання і аўтамашыны любой маркі і канчаючы поўным выданнем англійскай бібліі ў арыгінальнай і вельмі зручнай вокладцы.

Рэклама ў Англіі пастаўлена вельмі шырока. Рэкламуецца ўсё. Для гэтай мэты вырастаюць любое месца ў метра, у аўтобусе, амаль кожны кавалячак сцяны. На адной з цэнтральных вуліц — на Оксфард-стрит сярод стракатага натоўпу людзей стаіць маўклівы мужчына ў доўгой 35-40 трымае факерны пачыт да напаса, што вельмі смачны абед у рэстаране Блэк Кат.

Далей сярэд натоўпу людзей група музыкантаў. Іграюць асбелы мелодыі, а адзін з іх абрае ў кніжках пачынае ад літасіх англійцаў.

Набываюцца ў Англіі афіцыйна забавонае. У самым цэнтры Лондана каля раскошнага будынка Тэйтгалеры на тратуары

У зале Тэйтгалеры.

А калі гэта так, дык няма ніякай патрэбы ўкладаць які-небудзь змест у гэтыя плямы. Разумней проста вырашаць праблему саіх плям. Такі нармамак у вышлечным мастацтве, на яго думку, больш дэмакратычны, бо такім мастацтвам можа займацца кожны, хто хоча.

Капіталізм, безумоўна, падтрымлівае гэты нармамак у мастацтве, бо ён ім больш выгадны. Ён не адлюстроўвае жыцця, не паказвае супярэчнасцей капіталістычнага грамадства, ні ў што не ўмешваецца. У абстрактнае мастацтва, дзякуючы рэкламе, укладаюцца салідныя сумы, салідны капітал.

Парадавыя людзі, прагрэсіўныя мастакі разумеюць усю бессэнсавасць абстрактнага мастацтва, разумеюць, што ён не можа задаволіць духоўных патрэб чалавецтва. Народ не ўспрымае абстрактных твораў, залы ў Тэйтгалеры, дзе яны размешчаны, пустыя. Радзія маведзінкі хуткім крокам, каб не трапіць у гэтыя плямы. Бачыць, ці больш правільна кажуць, разумеюць той ці іншы змест, пакладзены ў іх аснову: сінія плямы — неба, зялёныя — трава і г. д. І ў канчатковым выніку, якіясць карціны, сіла ўздзеяння яе на гледача, на яго думку, не ў тым, які змест пакладзены ў аснову гэтых плям, а ў тым, які гэтыя плямы залучаюцца паміж сабою, якія паміж імі знойдзена залежнасць і гармонія паміж колькасцю светлых і цёмных, вялікіх і малых, цясных і дробных плям.

рылі савецкіх турыстаў, што наведвалі выставку ў Тэйтгалеры.

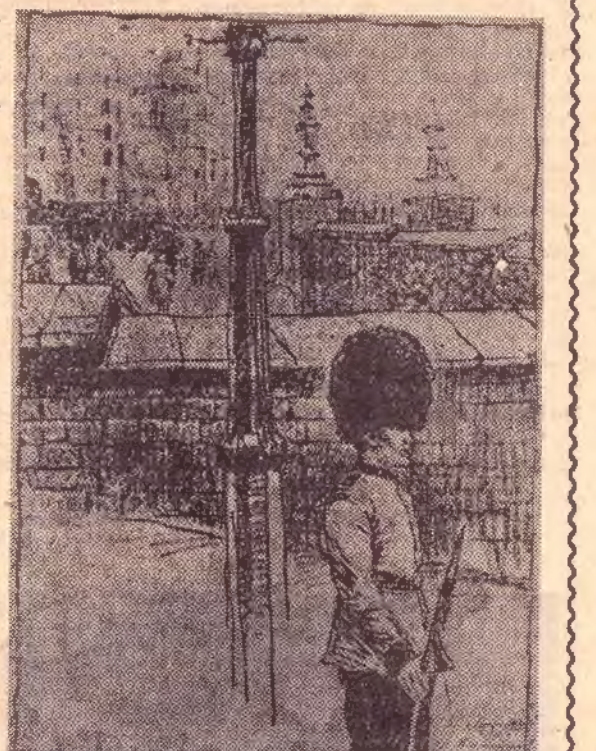
Стоячы на каляных перад сваёй карцінай на асфальце, мастак гаворыць мне, што ён усё ж такі абавязкова зробіць грошай і з'ядзіць у Савецкі Саюз. Гледзячы на гэтага чалавека, я разумею яго завядраць да грамадзяніна Савецкага Саюза і ганарыўся нашай краінай, нашым сацыяльным ладам, нашым мастацтвам.

Гэтае пачуццё гонару не пацікае пачае ўвесь час знаходжання за мяжой, з той хвілінны, калі хударлявы таварны чыноўнік бярэ ў рукі тую пашпарт (ну, як тут не ўспомніць вершы Маякоўскага) і да апошняй хвіліны, калі савецкі ланер-прыгажун ТУ-104 робіць першы крут на ўзлётай пільдоўцы.

...Вось ён, ТУ-104, ужо набірае вышыню, мільгае кароткі рукаў Ла-Манша, знікаюць берэгі «туманнага Альбіёна», я называюць Англію. Дэспі там за бортам самалёта застаўся і маўклівыя фігуры паліцэйскіх у Гайд-парку, і адзінокая постаць мастака на тратуары, і ўсё іншае, што далялося пабачыць.

Міс Робіна Стэнберг, якая марыла «дакрануцца да жывога камуніста».

Каралеўскі бартаві.

ЗОРКІ ПОЛЬСКОЙ ЭСТРАДЫ

Поезд «Берлін—Масква» прынімае ход, і праз хвілінку польскія артысты ў абдымак сяброў, Кавені, усмешкі, поціскі рук, «нібы і не вылазжалі з Варшавы», смяюцца госці.

Варшава—Мінск — першы этап валькае шляху, па якім спадзе тэатральныя калектывы «Зоркі польскай эстрады». Пасля канцэртаў у Валеру, артысты паедуць у Маскву. Адтуль шлях ляжыць у Новасібірску, Кемераве, Новокузнецку і далей — на Каўказ: у Тбілісі, Ерэван, Баку.

Валікі маршрут, вялікія гасцёўнікі! Каго ж паспелі да нас польскія сабры, хто будзе прадстаўляць польскае мастацтва?

У калектыве, як гэта відаць з назвы, лепшыя артыстычныя сілы зоркі польскай эстрады. Пазнаёмімся з імі бліжэй.

Мастацкі кірэўнік і рэжысёр прадстаўлення Ежы Міхавек — адзін з папулярнейшых артыстаў Польшчы. Ён сам піша словы і стварае музыку песняў, якія выконвае на эстрадзе. Нашым гледачам цікава будзе дэдавацца, што Міхавек адмаўляе ў кінафільмах «Справа пілота Маршэла», «Дарога на ўсход», «Ранічо Тэхас». Артыста добра ведаюць у Германскай, Дэмакратычнай Рэспубліцы, Венгрыі, Белгарыі, Чэхаславакіі, трыючы ён наведваў Савецкі Саюз.

Калі гаворка зайшла пра зоркі, трэба адразу назваць польскіх спявакоў, Вацлава Дравека, Галіна Куніцка, Ганна Рж, Слава Пшыбыльска, Рэна Сандар—яны

спяваць у адной праграме! Ці не замнога? Не, не замнога, калі ўлічыць, што кожная з іх, нягледзячы на маладосць, усю творчае індывідуальнасць, што ў кожнай сваёй манеры, свой стыль, свой рэпертуар. Не, зоркі ў канцэрце не зслоняцца адна адна.

Танцавальны жанр прадстаўляюць у сяброў салісты Гданьскай оперы Алісія Банюшка і Тэдэуш Зямаль і яшчэ адна пара — Каледзійчак і Бабуля. Усё гэта вядомыя ў Польшчы імёны.

З гэцамі прыехаў паз-сатырык Іосіф Пруткаўскі. У гэтых адносінах польская эстрада выгадна адрозніваецца ад нашай. У нас у канцэртах пазы не ўдзяліліся. Можна дадаць, што І. Пруткаўскі — аўтар дзесятка сатырычных зборнікаў. Чытачы, якія цікавіліся польскім друкам, ведаюць яго па часопісе «Шпількі».

Спецыяльна да гастролей на Савецкім Саюзе быў створаны інструментальны ансамбль пад кіраваннем Тэдэуша Сухоцкага. У склад ансамбля ўвайшлі лепшыя выканаўцы з вядомых у Польшчы аркестраў Рахоні і Чорнага.

У першы дзень пасля прыезду дваццаць зорак польскай эстрады знаёміліся з нашай сталіцай. Учора яны далі першы канцэрт у Мінску, другі адбудзецца 5 жніўня. Два прадстаўленні польскія артысты дадуць у Гомелі.

М. КОУСКІ.

Першыя кветкі, першыя усмешкі. Сустрэча на канале.

Фота Ул. КРУКА.

«Літаратура і мастацтва» — орган Міністэрства культуры і правлення Саюза пісатэляў БССР. Мінск

Адрас рэдакцыі: г. Мінск, вул. Захарэва, 10. Тэлефоны: рэдакцыі — 3-25-25, аддзела літаратуры — 3-22-04, аддзела мастацтва — 3-24-62, аддзела культуры — 3-22-04, выдавецтва — 3-19-52, бухгалтэрыі — 3-11-03

ДУХОЎНЫ СКАРБ НАРОДА

Нагледзячы на гэта, пэлы рад вядомых вучоных Карэі выступілі супраць гэтага вучэння, яны стварылі новую філасофскую школу — эшколу рэалістычных навук, якая абавязала галоўным прынцыпам сваёй філасофіі — сувязь тэорыі з практыкай і вывад ісціны з рэалізму. Гэтыя вучоныя былі мысліцельна-патрыятычна, якія, выказваючы ітаржы прычынчаных народных мас, імкнуліся да вырашэння сацыяльных супярэчнасцей.

Тэн Да Сан упершыню пазнаёміўся з гэтай школай у 15 год. вывучыўшы працу вучонага Лі Кіа. Гэта было пераломным момантам у становленні маладога вучонага і пісьмніка.

У далейшым Тэн Да Сан падтрымліваў шырокую сувязь з пастарыюкамі «школы рэалістычных навук», заўсёды аддаваў уплыў іх і менавіта ён усеабакова абав'язуў і развіў іх філасофскае вучэнне.

У самым пачатку сваёй дзейнасці Тэн Да Сан выступаў як праўнік схаластыкі і дагматызму, ён развіў матэрыялістычную канцэпцыю свету, сцвярджаючы, што, карыстаючыся сваімі органамі пачуццяў, чалавек можа пазнаць і зразумець аб'ектыўную рэальнасць. Тэн Да Сан разумеў супярэчнасць феадальнага грамадства і заклікаў да таго, каб змяла была перададзена тым, хто не апрацоўвае. Ён лічыў, што работа павінна выконвацца калектывна, і павінна быць з'яўляцца аднавадзена ўкладу кожнага ўдзельніка. Тэн Да Сан выступаў як падмацаваны крытык безалапажнай палітыкі кіруючых колаў, якія выкрывалі нахабнай эксплуатацыі народа. Тым самым ён накіраваў на сябе ганенні і ішавалі з боку кіруючых колаў.

З 1789 года Тэн Да Сан знаходзіўся на дзяржаўнай службе і праводзіў выключна ацольнасці. Яго імёна становіцца вядомым шырокім колам грамадскасці. Аднак кіраўнікі-феадальны некалькі разоў высілаі яго і пажылі на пасадзе.

Да 200-годдзя з дня нараджэння Тэн Да Сана, карэйскага пісьмніка, паэта, філосафа, матэрыяліста і дэмакрата

дзе. Нарэшце, у 1801 годзе ён быў адасуджаны і правёў у выгнанні 18 год. Вярнуўшыся на радзіну і знаходзячыся да смерці (1836) пад пастаянным наглядам з боку ўлад, ён усю сваю энэргію прысвяціў навуковым і літаратурным працам і выхаванню надрастаючага пакалення.

За сваё 74-гадовае жыццё Тэн Да Сан дамогся выдатных навуковых дасягненняў і пакінуў вялікую колькасць навуковых прац, якія ахопліваюць амаль усе галіны жыцця: палітыку, эканоміку, гісторыю, юрыспрудэнцыю, вайсковую справу, медыцыну, аграрнае, будаўніцтва, тэхніку, суднабудаванне, мовазнаўства, літаратуру, мастацтва, астраномію, матэматыку, біялогію, фізіку, геаграфію. Навуковыя даследаванні вучонага выкладзены ў яго славетным «Поўным зборы твораў Еюдана», што захавалася да гэтага часу. Гэты збор твораў складаецца з 76 кніг і 503 тамоў — лібры, якія гавораць самі за сябе.

«Поўны збор твораў Еюдана» служыць важнейшай дакументальнай крыніцай для вывучэння ідэй Тэн Да Сана, а таксама для даследавання сацыяльна-эканамічнага, навуковага і культурнага становішча Карэі XVII—XIX стагоддзяў.

Нястомная барацьба супраць несправядлівасці, абарона праў народа, пераўтварэнне ў ўдальчаныя рэалізм — гэта асноўная тэма ў літаратурнай творчасці Тэн Да Сана.

Сцвярджаючы, што без патрыятычнага духу, без яснага разумення выхавальнай ролі літаратурнай творчасці было б немагчымым стварэнне каштоўнай творы, ён пісаў: «Гэта не верш, калі ў ім не адчуваецца клопат аб радзіме, гэта не верш, калі ў ім няма пачуцця смутку за ненармальнае становішча ў краіне, няма пачуцця гневу на несправядлівасць гра-

мадскага ладу. Гэта не верш, калі ён не мае маральнага значэння: калі ў ім не назіраецца алабарыня пудоўнага, сатырычнае стаўленне да алмоўнага, няма абавязальнага дабра, няма ганьбы зла».

Высакародны дух патрыятызму і прагрэсіўныя эстэтычныя погляды Тэн Да Сана былі трымамі залогам высокай ідэянасці і мастацкай яго твораў. Ён напісаў мноства літаратурных твораў. Аднаго толькі захавана да цяперашняга часу работы Тэн Да Сана налічваюць 23 тамы зборнікаў вершаў, у якіх больш чым 2500 вершаў. Апроч таго, ёсць значная колькасць празаічных твораў.

Літаратурныя працы Тэн Да Сана памалі карэйскай рэалістычнай літаратуры дасягнуць больш высокага ўзроўню. Прагрэсіўныя думкі і сацыяльна-палітычныя по-

гляды Тэн Да Сана атрымалі развіццё ў дзейнасці карэйскіх вучоных-эстэтыкаў, а цяпер з'яўляюцца каштоўным духоўным багаццем карэйскага народа.

У мінутым, пры рэакцыйным феадальным ўладаранні, а потым за ўмовах панавання японскага імперыялізму, калі праводзілася палітыка запішчэння карэйскай нацыянальнай культуры, творчасць Тэн Да Сана не змогла атрымаць належнай ацэнкі. І сёння ў Паўднёвай Карэі найкаштоўнейшай спадчына Тэн Да Сана або скажэння або знішчэння.

Толькі ў Карэйскай Дэмакратычнай Рэспубліцы таленавіты вучоны-эстэтыка, барабэйт за сацыяльныя рэформы, пісьменнік і горады выгнаннік Тэн Да Сан зноў знайшоў сваю радзіну. Гэта спадчына заняла сваё законнае месца ў духоўнай скарбніцы карэйскага народа, стала сапраўдным злётным самам народна, а яго імёна ўшаноўваецца народам Карэі і прагрэсіўнай грамадскасцю ўсіх краін свету.

Р. СОБАЛЕУ.

ПАВАЖАНЫЯ ТАВАРЫШЫ! Адкрыта падпіска НА 4-Ы КВАРТАЛ 1962 ГОДА НА ГАЗЕТЫ І ЧАСОПІСЫ

Падпіску прымаюць усе канторы і аддзяленні сувязі, участкі Саюздруку, а таксама грамадскія распускоўніцкія друку на заводах, фабрыках, будоўлях, ва ўстановах, невучальных установах, калгасах і саўгасах.

НЕ АДКЛАДВАЙЦЕ НА АПОШНІЯ ДНІ АФАРМЛЕННЕ СВАЁЙ ПДПІСКІ! ВЫПІСКАВІЦЕ НЕАБХОДНЫЯ У ВАШАЙ ШТОДЗЕННАЙ РАБОЦЕ ЦІ ВУЧОБЕ ПЕРЫЯДЫЧНЫМ ВЫДАННІ!

САЮЗДРУК Міністэрства сувязі БССР.

Галоўны рэдактар Н. Е. ПАШКЕВІЧ. Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, А. І. БУТАКОУ, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, В. У. ІВАШЫН, А. Н. МАРЦІНОВІЧ (адказны сакратар), П. Ф. ПРЫХОДЗЬКА, Р. К. САБАЛЕНКА (намеснік галоўнага рэдактара), М. Г. ПКАНОУ, І. З. ШАХАГОСКИ, І. Б. ШАЦІЛА, Р. Р. ШЫРМА.

«Літаратура і мастацтва» выходзіць два разы на тыдзень: у аўторак і пятніцу

Друкарня выдавецтва «Звязда».